

2015'TE İÇ TALEP BÜYÜMEYİ SIRTLADI

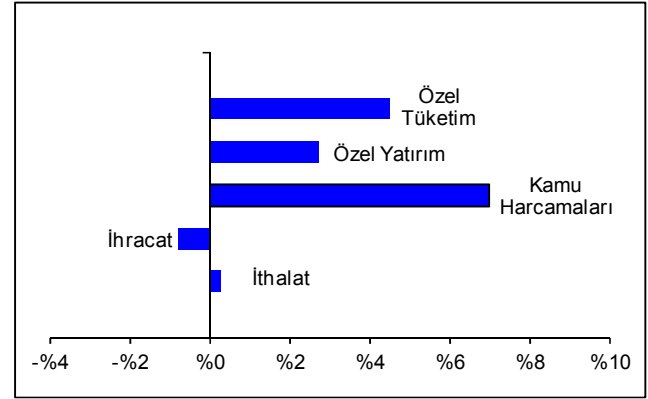
Seyfettin Gürsel*, Mine Durmaz† ve Melike Kökkızıl†

Yönetici Özeti

Türkiye ekonomisi (GSYH) 2015 yılında Betam tahmini doğrultusunda yüzde 4 büyüdü. 2014 yılında gerçekleşen yüzde 2,9'luk büyümenin ardından nispeten yüksek bir büyüme söz konusu. Ayrıca Orta Vadeli Programda öngörülen büyüme oranı ile de tutarlı. Ancak Orta Vadeli Programda "dengeli" büyüme (özel tüketim ılımlı artarken net ihracatın büyümeye pozitif katkı yapması) beklenirken büyüme dengesiz oldu. Büyümeye en büyük katkısı (3 yüzde puan) yüzde 4,5 artan özel tüketim sağladı. Büyümeye ikinci en büyük katkı kamu harcamalarından geldi. Yatırımlar dahil kamu harcamaları yüzde 7 arttı. Özel yatırım artışı ise yüzde 2,7 ile sınırlı kaldı. Buna karşılık net ihracatın katkısı negatif oldu; ihracat yüzde 0,8 gerilerken ithalat artışı yüzde 0,3 oldu.

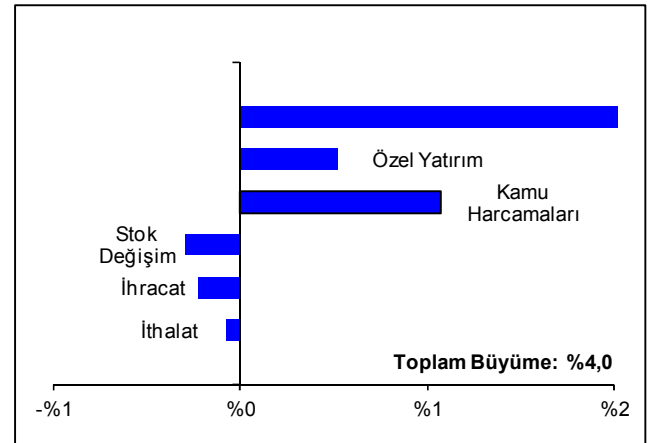
4. çeyrekte GSYH bir önceki çeyreğe göre yüzde 0,7 arttı. Son Betam tahmini yüzde 0,8'di. 4. çeyrekte büyümenin ana kaynağı stok artışı oldu. Özel tüketim artışı çok sınırlı kalırken yatırımlarda belirgin bir canlanma görüldü. Kamu yatırımlarında ise seçim maratonunun ertesinde sert bir fren söz konusu. Buna karşılık net ihracatın katkısı ihracatın gerilemesi ve ithalatın büyük çapta artması sonucu büyük çapta negatif oldu (Tablo 1).

Şekil 1: GSYH alt kalemlerinin yıllık (2014 yılından 2015 yılına) değişimleri

Kaynak : TÜİK.

Şekil 2: Alt kalemlerine göre 2015 yılı büyümesine katkılar

Kaynak: TÜİK.

* Prof. Dr. Seyfettin Gürsel, Betam, Direktör
seyfettin.gursel@eas.bahcesehir.edu.tr

† Mine Durmaz, Betam, Araştırma Görevlisi,
mine.durmaz@eas.bahcesehir.edu.tr

† Melike Kökkızıl, Betam, Araştırma Görevlisi
melike.kokkizil@eas.bahcesehir.edu.tr

İç talepte yüksek artış

2014'te çok ılımlı artış (yüzde 1,3) sergileyen özel tüketim siyasal belirsizliklere rağmen 2015 yılında beklenenin bir hayli üzerinde yüzde 4,5 oranında artarak ekonomik büyümeyi sürükleyen talep kalemi oldu. İki seçim arasında büyük düşüş yaşayan tüketici güven endeksinin beklendiği kadar tüketimi frenlememesine dikkat çekmek istiyoruz.

Büyük ölçüde tüketim harcamalarından (personel ve malzeme) oluşan kamu harcamalarında 2014'e kıyasla görülen yüksek artış (yüzde 0,5'e karşılık yüzde 7) iç talebi canlandıran ikinci etken oldu. Yüzde 4'lük GSYH artışının 1,1 puanı kamu harcamalarındaki toplam artıştan kaynaklandı. Seçim yılı için bu çapta bir artışın şaşırtıcı olmadığı söylenebilir.

Bununla birlikte 2015'in son çeyreğinde büyümenin harcama kaynakları itibariyle önemli değişiklikler gözlemleniyor. Özel tüketim artışı çeyrekte çeyreğe yüzde 0,3 ile sınırlı kalırken, kamu harcama artışı da yüzde 0,2 ile sınırlı. Bu iki kalemin yüzde 0,7'lik GSYH artışına katkısı 0,2 puandan ibaret (Tablo 1).

Özel yatırımlarda canlanma

2015 büyümesinin kalite açısından yegane olumlu özelliği yatırımlarda mütevazı de olsa bir canlanmanın gözlemlenmesi. Düşük büyüme yılı olan 2014'te özel yatırımlarda yüzde 0,5 gibi zayıf bir artış sonucu büyüme katkısı 0,1 puanla sınırlı kalırken özel yatırım artışı yüzde 2,7 oldu ve büyüme katkısı 0,5 puana yükseldi.

2015 yılının son çeyreğinde özel tüketim ve kamu harcamalarında belirgin yavaşlamalar kaydedilirken özel yatırımlardaki canlanmanın devam ettiği görülüyor. 3. Çeyrekte 4. Çeyreğe özel yatırımlar yüzde 2,6 oranında artarken yüzde 0,7'lik GSYH artışının da 0,5 puanı bu kalemden geliyor.

Son olarak yatırım kaleminin içinde yer alan stok değişiminin 2015 yılı için sınırlı ölçüde negatif olduğunu buna karşılık son çeyrekte büyüme 2 puan gibi büyük ölçüde katkı yaptığını (Tablo 1) belirtelim.

Dengesiz büyüme

İhracat düşerken ithalatın sınırlı da olsa artması dolayısıyla net ihracatın büyümeye negatif katkı yapması 2015 yılında iç talep kaynaklı yüzde 4'lük nispeten yüksek GSYH artışının bedeli olarak görülebilir. İhracat yıllık bazda yüzde 0,8 oranında düşerken ithalat artışı yüzde 0,3 oldu. Sonuçta net ihracat büyümeyi 0,3 puan aşağıya çekti. İhracattaki gerilmenin esasen zayıflayan dış talepten kaynaklandığı not edilmelidir. Türkiye'nin ikinci en büyük pazarı haline gelmiş olan Irak'a yapılan ihracat hemen hemen yarı yarıya azalırken, Rusya'da yaşanmakta olan ekonomik krize son dönemde iki ülke arasında yaşanan politik kriz eklenince bu pazara yapılan ihracat da önemli ölçüde olumsuz etkilendi. Buna karşılık Avrupa pazarındaki sınırlı canlanma kayıpların telafisi için yeterli olmadı.

2015 yılı geneline karşılık gelen dış ticaret gelişmelerinin son çeyrekte daha da olumsuzlaştığına dikkat çekmek istiyoruz. 3. Çeyrekte 4. Çeyreğe ihracatın yüzde 1,2 oranında gerilediğini ithalatın ise yüzde 6,5 oranında yüksek bir artış sergilediğini not etmek gerekiyor. Sonuçta net ihracat çeyreklik büyümeyi 2 puan aşağıya çekerek stok artışından kaynaklanan katkıyı sildiğini belirtelim (Tablo 1).

Ekonomik büyümede temel eğilimler

2015 yılının bütünü itibariyle yüksek bir büyüme performansı söz konusu olmakla birlikte bu performansın kalitesi sorgulanabilir. Yüzde 4 büyümeyi özel tüketim ve kamu harcamaları sürüklerken net ihracatın negatif katkısı " dengeli büyüme" stratejisine gölge düşürüyor. Dikkat çekilmesi gereken diğer özellik ise son çeyrekte büyümenin önceki çeyreklere kıyasla yavaşlamış olması. Bu yavaşlama özel tüketim ve kamu harcamalarındaki belirgin yavaşlama ile net ihracatın

negatif katkısının derinleşmesinden kaynaklanırken yegane olumlu gelişmenin yatırımlarda görülen canlanma olduğu görülüyor. Ekonomik büyümede gözlemlenen yavaşlamanın Betam'ın 2016 1. Çeyrek Ekonomik Görünüm araştırma notunda da görüldüğünü hatırlatalım. Bu yılın 1. çeyreğinde ilk büyüme tahminimizin yüzde 0,5 olduğunun da altını çizelim.

Tablo 1. 2015 4. çeyrekte ve 2015 3. çeyrekte GSYH alt kalemlerinin, bir önceki çeyreğe göre değişimleri ve büyüme katkıları

2015 – 4. Ç	Değişim	Katkılar (yüzde puan)
Tüketim	0.3%	0.2
Özel Yatırım	2.6%	0.5
Kamu Harcamaları	0.2%	0.0
Stok Değişimi		2.0
İhracat	-1.2%	-0.3
İthalat	6.5%	-1.7
GSYH	0.7%	
2015 – 3. Ç	Değişim	Katkılar (yüzde puan)
Tüketim	1.4%	0.9
Özel Yatırım	-6.3%	-1.3
Kamu Harcamaları	2.2%	0.3
Stok Değişimi		-0.5
İhracat	1.6%	0.4
İthalat	-4.6%	1.3
GSYH	1.2%	

Kaynak : TÜİK.

Tablo 2. 2014 4. çeyrekte ve 2014 3. çeyrekte GSYH altkalemlerinin, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre değişimleri ve büyüme katkıları

2015 – 4. Ç	Değişim	Katkılar (yüzde puan)
Tüketim	4.7%	3.2
Özel Yatırım	1.7%	0.3
Kamu Harcamaları	8.7%	1.6
Stok Değişimi		-0.7
İhracat	2.1%	0.6
İthalat	-2.6%	0.8
GSYH	5.7%	
2015 – 3. Ç	Değişim	Katkılar (yüzde puan)
Tüketim	3.6%	2.3
Özel Yatırım	-2.1%	-0.4
Kamu Harcamaları	8.3%	1.1
Stok Değişimi	47.0%	0.9
İhracat	-1.4%	-0.4
İthalat	-1.2%	0.3
GSYH	3.9%	

Kaynak : TÜİK.

Tablo 3. GSYH alt kalemlerinin bir önceki çeyreğe göre büyüme katkıları ve toplam büyüme

	Tüketim	Özel Yatırım	Kamu Harcamaları	Stok Değişimi	Net İhracat	İhracat	İthalat	Toplam
2012(1)	-0.5%	0.3%	0.3%	-0.3%	-0.1%	1.4%	-1.5%	-0.3%
2012(2)	-0.7%	-0.8%	0.8%	0.3%	1.6%	2.1%	-0.5%	1.2%
2012(3)	1.1%	-0.7%	0.6%	0.0%	-0.7%	-0.2%	-0.5%	0.2%
2012(4)	-0.1%	-0.3%	-0.1%	-0.3%	1.2%	0.2%	0.9%	0.4%
2013(1)	1.7%	0.6%	1.1%	1.4%	-3.1%	-1.2%	-1.9%	1.6%
2013(2)	1.2%	0.2%	0.2%	1.7%	-1.2%	0.8%	-2.0%	2.0%
2013(3)	1.0%	0.1%	-0.3%	-1.4%	0.8%	-0.7%	1.5%	0.2%
2013(4)	0.0%	0.2%	0.7%	-1.0%	0.8%	1.3%	-0.5%	0.7%
2014(1)	-0.7%	-0.4%	0.0%	0.4%	2.3%	1.5%	0.8%	1.6%
2014(2)	0.0%	-0.3%	-0.6%	1.3%	-0.6%	-0.2%	-0.4%	-0.3%
2014(3)	1.1%	1.0%	0.2%	-2.2%	0.2%	-0.4%	0.6%	0.2%
2014(4)	1.2%	-0.2%	0.4%	2.5%	-2.5%	-0.2%	-2.2%	1.4%
2015(1)	0.6%	-0.2%	0.4%	-1.1%	1.5%	0.4%	1.1%	1.1%
2015(2)	0.5%	1.4%	0.4%	-0.7%	-0.3%	-0.5%	0.1%	1.3%
2015(3)	0.9%	-1.3%	0.3%	-0.5%	1.7%	0.4%	1.3%	1.2%
2015(4)	0.2%	0.5%	0.0%	2.0%	-2.0%	-0.3%	-1.7%	0.7%

Kaynak:TÜİK.

Tablo 4. GSYH alt kalemlerinin bir önceki çeyreğe göre büyümeleri

	Tüketim	Özel Yatırım	Kamu Harcamaları	İhracat	İthalat
2012(1)	-0.8%	1.5%	2.2%	5.9%	5.9%
2012(2)	-1.1%	-3.5%	5.5%	8.2%	1.9%
2012(3)	1.6%	-3.5%	3.8%	-0.7%	1.8%
2012(4)	-0.2%	-1.4%	-0.5%	0.8%	-3.3%
2013(1)	2.6%	3.0%	7.3%	-4.4%	7.1%
2013(2)	1.7%	1.1%	1.0%	3.0%	6.9%
2013(3)	1.6%	0.7%	-1.9%	-2.7%	-4.9%
2013(4)	0.0%	0.9%	4.7%	5.0%	1.6%
2014(1)	-1.1%	-1.8%	-0.1%	5.6%	-2.7%
2014(2)	0.0%	-1.8%	-3.9%	-0.6%	1.5%
2014(3)	1.6%	5.1%	1.1%	-1.3%	-2.1%
2014(4)	1.8%	-1.0%	2.4%	-0.8%	8.2%
2015(1)	1.0%	-1.3%	2.3%	1.5%	-3.7%
2015(2)	0.7%	7.3%	2.7%	-1.8%	-0.5%
2015(3)	1.4%	-6.3%	2.2%	1.6%	-4.6%
2015(4)	0.3%	2.6%	0.2%	-1.2%	6.5%

Kaynak: TÜİK.